

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-16-20
 ORCID 0000-0001-5981-9203

КОВАЛЕНКО Світлана Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови,
 Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
e-mail: sveta_kovalenko@ukr.net

ORCID 0000-0002-2660-3710

ЧИКАЛОВА Марина Миколаївна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови,
 Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
e-mail: chmn@ukr.net

УДК 374.71(410)

**ДО ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
 (З БРИТАНСЬКОГО ДОСВІДУ)**

У статті подається аналіз системи оцінки якості освітніх послуг провайдерів, орієнтованих на дорослий контингент споживачів. Розглядається діяльність Інспекторату з питань навчання дорослих (Adult Learning Inspectorate), створений реформою 2000 року, а також діяльність Відділу освітніх стандартів (Office for Standards in Education, Children's Services and Skills), який був створений реформою 2006 року з метою оптимізації системи оцінки якості освіти в цілому. У дослідженні подано схему інспекції навчальних закладів «Загальна структура інспекції» (Common Inspection Framework), розкрито особливості оцінювання якості роботи навчальних закладів-провайдерів освітніх послуг для дорослих.

Ключові слова: освіта дорослих; Інспекторату з питань навчання дорослих; відділ освітніх стандартів; загальна структура інспекції; освіта протягом життя; формальна освіта дорослих; неформальна освіта дорослих.

Постановка проблеми. Освіта дорослих як невід'ємний компонент неперервної освіти є на сьогодні одним із основних векторів розвитку світових освітніх систем, що здатна забезпечити професійну адаптацію дорослого населення, компенсувати знання, недоотримані на попередніх етапах їх життєдіяльності, допомогти реалізувати свої потреби та інтереси, сприяти особистісному розвитку в умовах динамічних соціально-економічних змін.

Відповідаючи на виклики сьогодення в умовах входження України до європейського освітнього простору, ми прагнемо досягти найкращих результатів за всіма напрямками освіти, в тому числі і освіти дорослих, що відповідно вимагає максимальної уваги до забезпечення та оцінювання її якості. Задля забезпечення належного рівня освітніх послуг, національна система освіти дорослих мусить забезпечити ефективний контроль якості навчання з урахуванням загальноєвропейських практик, норм і стандартів, що зобов'язує вивчати відповідний прогрес-

сивний зарубіжний досвід та спонукає до його творчого використання у своїй практичній діяльності.

Дане дослідження пропонує розгляд досвіду вирішення цієї проблеми у британській системі освіти, де освіта дорослих є одним із пріоритетів державної політики, ґрунтується на давніх історичних традиціях, високоякісних показниках, фундаментальних науково-педагогічних розвідках, а практика реалізації довела свою дієвість та ефективність.

Аналіз актуальних досліджень. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки проблема якості освіти в цілому і освіти дорослих зокрема набула великого значення. Так, питання контролю й оцінювання навчальних досягнень у вищій школі розглядається в працях таких вчених як А. М. Алексюк, Ш. О. Амонашвілі, С. С. Вітвицька, В. В. Давидов, А. І. Зільберштейн, В. І. Євдокимов, С. Л. Рубінштейн, Н. І. Сорокін, Н. Ф. Талізін та ін. У контексті нашого дослідження важливими є праці вітчизняних вчених з проблем освіти дорослих: концептуальні засади в працях С. Вершловського, В. Горшкової, О. Добринської, Л. Лесохіної, Н. Литвиної, О. Марона, Є. Огарьова, В. Онушкіна, В. Подобеда, О. Тонконової та ін.; історико-педагогічні проблеми у дослідженнях С. Климова, О. Тонконової, Л. Шкоркіної, Л. Вовк, Н. Побірченко, А. Сігаєвої, Б. Ступарика та ін.; особливості процесу навчання дорослої людини у працях з андрагогіки С. Архіпової, О. Вербицького, М. Громкової, С. Змейова, Ю. Калиновського, І. Колесникової, Т. Локтевої, О. Марона, Н. Протасової та ін. Порівняльно-педагогічний аналіз освіти дорослих у різних країнах здійснено у наукових роботах О. Котлякової, Д. Антонової, І. Беюл, І. Фокіної, О. Хахубії, Л. Ведерникової, К. Онушкіної та В. Давидової, Т. Зотової та ін.

Однак, аналіз науково-педагогічної досліджень дає можливість стверджувати, що оцінка якості освітніх послуг для дорослих на матеріалі британського досвіду не була предметом системного вивчення й спеціального аналізу. Отже, актуальність проблеми оцінки якості в системі освіти дорослих в Україні та відсутність вичерпних досліджень на прикладі англійської освітньої системи дорослих зумовлює необхідність проведення відповідного дослідження. **Мета розвідки** – розкрити особливості системи оцінки якості освіти дорослих в британській освітній політиці.

Виклад основного матеріалу.

Оцінка якості освіти завжди залишалася у фокусі уваги державної політики британського уряду. Стосувалося це, в першу чергу, шкільної освіти. З 30-х років XIX століття уряд аллокує кошти у перевірку якості освіти і відряджає інспекторів до початкових шкіл, а Законом «Про освіту» 1902 року інспекцією охоплюються середні школи [1, с. 154–160].

Що стосується освіти дорослих, то контроль якості у цьому секторі на державному рівні було зреалізовано лише на початку XXI століття. Головним перевіряючим органом у справах якості та стандартів сектору освіти дорослих було призначено *Інспекторат з питань навчання дорослих* (Adult Learning Inspectorate), створений Законом «Про навчання та вміння» (2000 р) [2].

На сучасному етапі головним органом контролю та перевірки якості та стандартів сектору освіти дорослих є *Відділ освітніх стандартів* (OfSTED), створений у 2006 році Законом «Про освіту та інспекцію» [3]. За статусом це неміністерський урядовий підрозділ, що здійснює свою діяльність під керівництвом Головного Інспектора Інспекторату Її Величності. Відділ освітніх стандартів (ВОС) являє собою єдину адміністративно-виконавчу одиницю, що не має регіональних представництв і є підзвітним безпосередньо Парламенту, а не Міністерству освіти. Апарат управління Відділу очолює Головний Інспектор, який призначається Державним секретарем у справах освіти. Діяльність інспекторів координувалася чотирма директорами у справах інспекції та директором із зв'язків з бізнесом, які є безпосередніми заступниками Головного Інспектора. Гаслом Відділу з 2007 року і до сьогодні є «підвищення стандартів, покращення життя» [4, с. 5].

Нині штат інспекторів налічує 443 особи, з них близько 140 працюють у секторі післясередньої освіти [5, с. 7]. В основі принципу підбору штату інспекторів лежить принцип гнучкості. Зокрема, певна частина співробітників працюють повний робочий день, але більшість інспекторів залучені до роботи на погодинній основі або частково. Такий підхід Інспекторату до організації своєї діяльності дозволяє, на нашу думку, гнучко, швидко та варіативно відповідати на постійні зміни потреб споживачів та провайдерів освітніх послуг.

Що стосується освіти дорослих, то завданням ВОСу є проведення регулярних перевірок всіх форм та видів освіти дорослих, що частково або повністю фінансуються за рахунок фондів держави. Таким чином, інспектори повинні екзамінувати якість освітніх послуг, що надаються місцевими органами управління освітою, громадськими та добровільними організаціями, навчальними закладами подальшої освіти, коледжами-інтернатами для дорослих та іншими навчальними закладами, що задовольняють освітні потреби дорослого контингенту та підпадають під зазначену категорію інституцій для перевірки [3]. Крім того, на основі проведеного аналізу якості освітніх програм Відділ є відповідальним за визначення тенденцій розвитку системи освіти дорослих та надання відповідних консультацій і рекомендацій Державному секретарю та іншим урядовим особам щодо наслідків запланованих проектів у галузі якості освіти й освітніх стандартів та перспективних напрямків вдосконалення цієї галузі.

Цікавою, на наш погляд, є стратегія перевірки якості освіти дорослих, яка передбачала максимальне охоплення усіх форм та видів навчання дорослого контингенту, що яскраво відобразалося у діяльності новоствореного Інспекторату. Відповідно до Закону «Про навчання та вміння» (2000 р.) Інспекторат здійснював перевірку якості освітніх послуг та результативності навчання у таких напрямках:

- сектор подальшої освіти, але програми розраховані лише на осіб старших 19 років, навчання яких фінансується урядом і місцевою владою;

- професійна підготовка осіб старших 16 років, що частково або повністю організовується «на робочому місці» та частково або повністю фінансується урядом;

– професійна підготовка, що фінансується Службою працевлаштування відповідно до «Закону про працевлаштування та професійну підготовку» (1989 р.);

– професійна підготовка, що організовується та фінансується роботодавцями на запрошення та за рахунок роботодавця [2].

Крім того, Державний секретар визначив ряд окремих напрямків діяльності Інспекторату, що продиктовано проведенням нових державних освітніх програм, розрахованих на дорослий контингент:

– інспекція курсів та програм, ініційованих лінією “learndirect” («Навчання напрямку») в рамках діяльності Університету для промисловості;

– перевірка якості навчального процесу у виправних закладах на запрошення Головного Інспектора Інспекторату Ї Величності;

– екзаменування освіти дорослих, що входить до курсів категорії «Освіта дорослих та освіта у громаді» (Adult and Community Learning);

– інспекція освітніх послуг, що пропонуються навчальними закладами за межами країни та координуються Британською Радою;

– спільні з Відділом стандартів освіти перевірки коледжів подальшої освіти (вікова група 16–19 років) [2].

Отже, Інспекторат у справах навчання дорослих, а на сучасному етапі (з 2007 року) Відділ освітніх стандартів займає активну позицію щодо оцінки та аналізу всієї роботи, скерованої на підтримку та розвиток освіти для дорослої частини населення країни. Результати перевірок обов'язково публікуються у відповідному звіті-довіді та доведені до відома Державного секретаря, Ради з питань навчання та вмінь, місцевих органів з питань освіти та безпосередньо провайдера освітніх послуг. Крім того, на основі проведеного аналізу якості освітніх програм ВОС є відповідальним за визначення тенденцій розвитку системи освіти дорослих та надання відповідних консультацій і рекомендацій Державному секретарю та іншим урядовим особам щодо наслідків запланованих проектів у галузі якості освіти й освітніх стандартів та перспективних напрямків вдосконалення цієї галузі [6].

Цікавою, на наш погляд, є схема інспектування навчальних закладів та центрів освіти дорослих, що проводиться

за спеціально розробленою програмою «Загальна структура інспекції» (Common Inspection Framework). Відповідно до цієї програми інспектори повинні перевіряти якість освіти, що пропонується та одержується, відповідно до таких показників:

– *рівень навчальних досягнень студентів*. Інспектор повинен визначити рівень навчального прогресу порівняно з попередніми досягненнями студента, ступінь його навчальних досягнень відповідно до загальних освітніх завдань та стандартів (наприклад, набуття певної кваліфікації), а також ступінь особистісного розвитку студента;

– *якість освітніх послуг*. Передбачає оцінку роботи педагогічного персоналу (їх компетентність та професіоналізм); обладнання навчальних приміщень (використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та навчальних матеріалів, їх доступність та відповідність потребам всіх категорій студентів); ефективність системи оцінювання та контролю рівня навчальних досягнень студентів (застосування різноманітних видів контролю та оцінки в залежності від програми; чесність, прозорість та охайність; інформування студентів щодо їх навчальних досягнень, а також за бажанням їх батьків чи роботодавців); відповідність навчальних програм реальним освітнім потребам дорослого контингенту студентів, а також більш широким потребам громади чи роботодавця; забезпечення якісної консультації та орієнтації студентів щодо їх освітніх можливостей (діагностика індивідуальних освітніх потреб дорослих, оперативність та доступність консультаційних послуг);

– *ефективність керівництва та управління освітньою інституцією*. Інспектору необхідно вказати, наскільки чітко та прозоро здійснюється планування організації навчальної діяльності (постановка конкретних завдань, цілей, які повністю усвідомлюються всіма учасниками навчального процесу), оптимально розподіляються фінансові ресурси, регулярно проводяться заходи щодо підвищення рівня майстерності та професіоналізму педагогічних кадрів [7, с. 10-23].

Всі показники оцінюються за 4-бальною шкалою оцінок: оцінка 1 – відмінно; оцінка 2 – добре; оцінка 3 – вимагає допрацювання; оцінка 4 – не відповідає вимогам [8].

Кількість та періодичність перевірок залежить від результатів попередньої інспекції. Загалом інспекція проводиться за таких умов:

– новий провайдер освітніх послуг інспектується протягом 3 років з початку дії контракту про надання відвідних послуг у галузі освіти дорослих та подальшій освіті;

– якщо заклад отримав оцінку «відмінно» під час останньої інспекції, то, як правило, його не будуть перевіряти повністю наступного разу. Але якщо якісні показники цього закладу знижуються, або є якісь інші підстави для перевірки, тоді інспекція проводиться знову у повному обсязі;

– заклади, які отримали оцінку «добре» під час останньої перевірки, зазвичай перевіряються через п'ять років [9].

Інспекції бувають повними і короткими. Повна повторна інспекція проводиться у випадку порігшення якісних показників або інших причин. Вона зазвичай триває 2–5 днів та передбачає повне оцінювання показників діяльності провайдера освітніх послуг відповідно до шкали, розглянутої вище. Коротка інспекція триває 1–2 дні. Мета такої перевірки – підтвердити, що заклад тримає рівень тієї оцінки, яка була призначена попередньо (не нижче оцінки «добре»). У цьому випадку оцінювання не проводиться [10].

Тим закладам, які отримали оцінку «вимагає доопрацювання», пропонується допомога та підтримка ВОС, і діяльність цього закладу проходить під безпосереднім керівництвом Відділу. Повторна перевірка цього провайдера здійснюється через 12–24 місяці [9].

У випадку, якщо заклад отримав оцінку «не відповідає вимогам», запускається процес «інтервенції». Процес «інтервенції» передбачає проведення першої моніторингової перевірки зразу після публікації звіту про незадовільні результати інспекції. Мониторингом контролюються ті кроки, які були здійснені закладом освіти, щоб усунути вказані у звіті помилки, а також окреслюються пріоритетні напрямки покращення якості послуг. Наступні інспекції покликані оцінити результати заходів, спрямованих на підвищення якості освіти. Результати цих перевірок подаються до Департаменту освіти, Відділу з питань фінансування освіти та вмінь, а також Уповноваженому з подальшої освіти. Повна повторна перевірка проводиться через 15 місяців [8].

Домінуюча ринково-орієнтована ідеологія освітньої політики англійського уряду, що базується на здоровій конкуренції, повною мірою відображається у

діяльності ВОС, який регулярно оприлюднює результати перевірок через мережу Інтернет, проводячи при цьому градацію кращих та гірших навчальних закладів та освітніх установ, що таким чином дає можливість потенційним «клієнтам» вибирати освітні послуги найвищого ґатунку.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, проведене дослідження дає змогу стверджувати, що, незважаючи на довготривалу еволюцію освіти дорослих в Британії, питання оцінки якості на державному рівні мало місце лише на початку XIX століття (на відміну від шкільної освіти). Створені урядом агенції – Інспекторат з питань навчання дорослих, а потім Відділ освітніх стандартів – намагаються максимально повномасштабно охопити перевіркою якості освітніх послуг всіх провайдерів у цій галузі. Це свідчить про те, що питання якості освіти в цілому, та освіти дорослих зокрема, перебуває у фокусі державної політики британського уряду. Відчувається глибоке розуміння того, що одним із показників, який дає змогу британським навчальним закладам-провайдерам освітніх послуг для дорослих посісти належне місце на ринку послуг, є відповідність освітньої діяльності саме стандартам якості, які ґрунтуються на базових принципах управління якістю, що підкріплюється відповідною Загальною шкалою інспекції.

Проведене дослідження не претендує на довершене. Перспективним полем подальшої наукової роботи може бути аналіз діяльності різноманітних агенцій та організацій у галузі освіти дорослих у Великій Британії, детальна характеристика реформаційних процесів на різних етапах розвитку системи освіти дорослих у зазначених просторових рамках дослідження.

Список бібліографічних посилань References

1. Kelly T.A. (1992). History of Adult Education in Great Britain. Liverpool: Liverpool University Press. 425 p.
2. Learning and Skills Act 2000. *Learning and Skills Council for England*. Retrieved from http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/21/pdfs/ukpga_20000021_en.pdf
3. Education and Inspections Act. *Learning and Skills Council for England*. Retrieved from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/40/contents>
4. Ofsted strategy 2017–22. *Ofsted*. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/648212/Ofsted_strategy_2017-22.pdf

5. Statistical work plan April 2017 – March 2018. *Ofsted*. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/635573/Statistical_work_plan_April2017_March2018.pdf
6. About us. *Ofsted*. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/organisations/ofsted/about>
7. Guidance for providers on the inspection of adult and community learning. Interpreting the Common Inspection Framework. – London: Adult Learning Inspectorate, 2002. – 26 p.
8. Quality Assurance in Adult Education and Training. *Eurydice*. Retrieved from https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/quality-assurance-adult-education-and-training-77_en
9. The Common Inspection Framework for Inspecting Post-16 Education and Training. Retrieved from http://dera.ioe.ac.uk/9304/1/32_2.pdf
10. Ofsted annual report and accounts: 2013/14 onwards. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/ofsted-annual-report-and-accounts>

KOVALENKO Svitlana Mykolaivna,

PhD in Pedagogy, Associate Professor of Conversational English Department,
A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University

CHIKALOVA Maryna Mykolaivna,

PhD in Pedagogy, Associate Professor of Conversational English Department,

A.S. Makarenko Sumy State Pedagogical University

TO THE PROBLEM OF EVALUATION OF ADULT EDUCATION QUALITY (BRITAIN CASE STUDY)

Abstract. *Introduction.* Facing the challenges of the European and world education community, Ukraine aims at having the best results in all the education branches, putting adult education as one of the priorities of its education policy. In this context the issue of the quality takes the first place, triggering us to search for the best examples of quality assurance. So the article reveals the specific features of adult education providers' inspections in Britain where adult education has been the focus of government policy for a long period and has proved its effectiveness.

Purpose. The article is aimed at the analysis of the government's policy in terms of quality assurance in adult education in Britain.

Methods. The methods applied are: analysis (retrospective, comparative) and synthesis, classification and systematization of data, generalization, education studies, literature analysis.

Results. The conducted research made it possible to find out that quality of education has been the focus of attention of the British government since early 19th century but as for the adult education the situation started to take legislative forms only in 2000 after the "Learning and Skills Act". That was the reform when a special Adult Learning Inspectorate was founded aimed at controlling the quality of education services for adult learners. Common Inspection Framework was adopted. It embraced all the important aspects of adult education provision: the effectiveness of leadership and management, the quality of teaching, learning and

assessment, the personal development, behaviour and welfare of learners, outcomes for learners.

At the present moment quality of adult education is the function of a newly founded agency – Office for Standards in Education, Children's Services and Skills (Ofsted). It started in 2006 with the adoption of "Education and Inspections Act". It cares for all the branches of education in England, being responsible for inspecting a range of educational establishments, including state schools and some independent schools, childcare, adoption and fostering agencies, initial teacher training, further and adult education.

Originality. The research reveals the specific features of inspecting the quality of adult education in Britain. It gives the idea on how to implement the model of quality assurance in adult education effectively and can be applied to Ukrainian system of education.

Conclusion. The conducted research proves that adult education in our country should be controlled, monitored and supported by the government. The issue of education quality assurance must be one of the priority in the governmental policy.

Keywords: adult education; Adult Learning Inspectorate; Office for Standards in Education, Children's Services and Skills; Common Inspection Framework; life-long education; formal adult education; non-formal adult education.

Одержано редакцією 03.01.2019
Прийнято до публікації 11.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-20-25

ORCID 0000-0003-0309-7074

МАЧИНСЬКА Наталія Ігорівна,

доктор педагогічних наук, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти,

Львівський національний університет імені Івана Франка

e-mail: natalya_im@ukr.net

УДК 354: 378.12

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ ЕЛІТИ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На основі теоретичного аналізу науково-педагогічних джерел, результатів емпіричних досліджень схарактеризовано напрями дослідження наукової еліти, показано взаємозалежність та взаємозумовленість понять «елітність» і «акме», визначено основні чинники, що забезпечують розвиток елітарного мислення у слухачів магістратури.

Ключові слова: наукова еліта; акмеологія; заклад вищої освіти; магістранти.

Постановка проблеми. Оновлення політичної системи України передбачає принципові зміни моделі рекрутування (відбору) еліт з максимально закритих, на хоча б мінімально відкриті, зміни стилю поведінки сучасної еліти так, щоб вона не була подібною до старої номенклату-